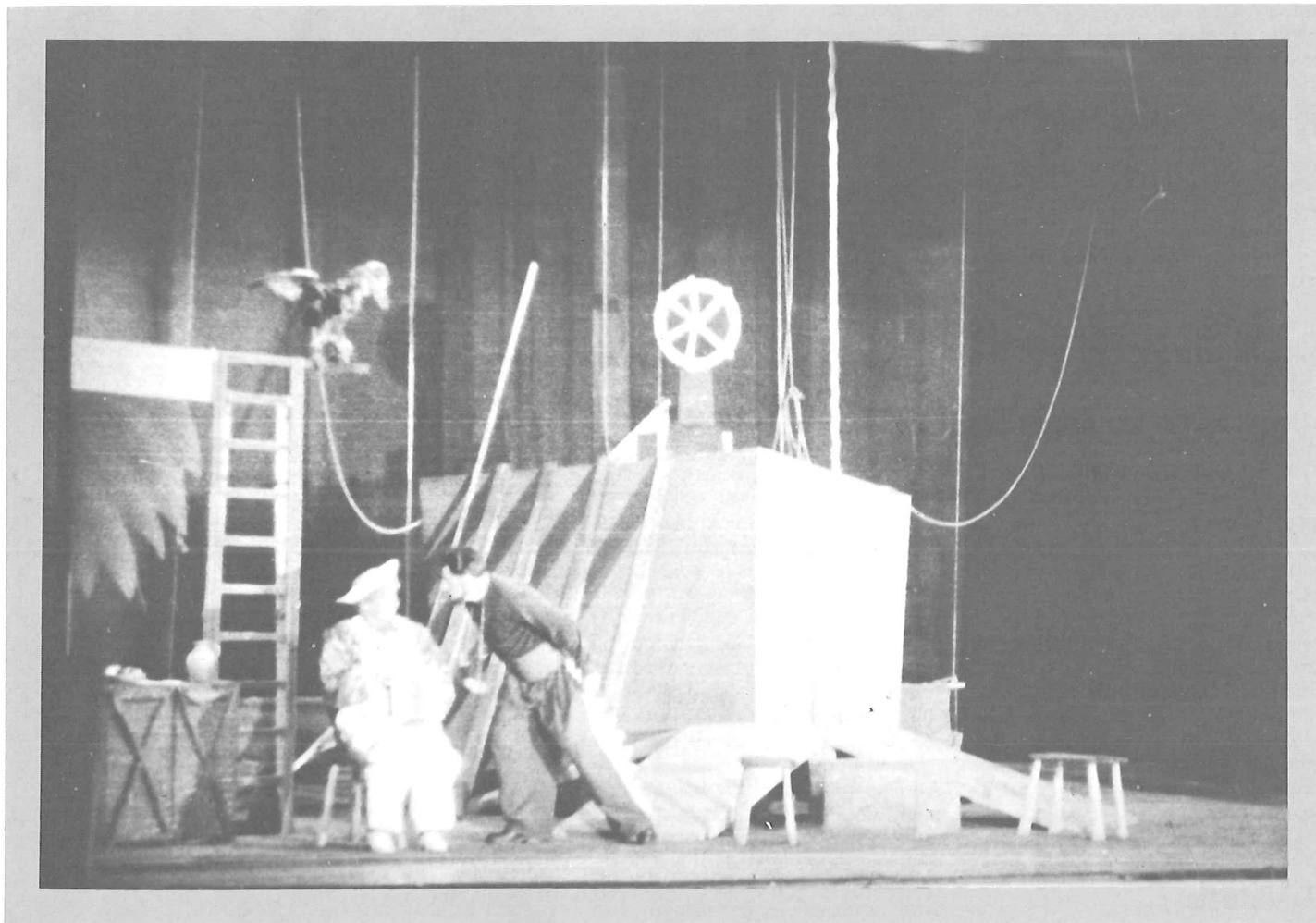

ANTON VAN DE VELDE

1895-1983

Triomf van het gekunstelde

Foto's Tijl door het Vlaamsch Volkstoneel

Rond de jaren '25-'30 bereikte het Vlaamse theater een ongeziene artistieke hoogte in het werk van het Vlaamsch Volkstoneel. Eén van de spilfiguren was auteur-regisseur Anton Van de Velde, die op 21 juni 1983 overleed. Carlos Tindemans evalueert zijn oeuvre. Als toneeltekst publiceren we de integrale tekst van *Tijl*, destijds successtuk van het Vlaamsch Volkstoneel.

Ouder worden is uiteraard een kwaal. In het decor van de tijd verdwijnen en enkel door je overlijden nog een glimp van je historische bestaan weten te geven, is meer dan cynisch. Het is Anton Van de Velde overkomen. De bittere verwaarlozing van alles en iedereen wat onze eigen tijd vooraf is gegaan, heeft hem voortijdig doen verdwijnen uit het reliëf en het bewustzijn. Dat is intrinsiek rechtvaardig omdat zijn absolute waarde (als dramatisch auteur en als theaterregievernieuwer) over de roerige tijden van de jaren 20 en 30 heen terecht geslonken is; dat is intrinsiek onrechtvaardig omdat hij, door wat hij deed evenzeer als door wat hij niet vermocht te brengen (evenmin als de overige tijdgenoten), kleur en vorm en zin en richting heeft gegeven aan wat zonder twijfel de meest levendige periode binnen de groei van het theater in Vlaanderen genoemd kan blijven.

Bekentenis

Als dramatisch auteur is Van de Velde meer tijdssymptoom dan voltooid artiest. Hij poogt alvast aan het zoeterige vroomheidstheater (al dan niet in het spoor van de Henri Ghéon-hysterie) te ontkomen door christelijkheid niet als programma voorop te plaatsen maar als sluitstuk en resultante van een ontwikkeling. Hij haalt de actualiteit binnen niet als fragment van tastbare onmiddellijkheid maar als tussenmoment in een fase die de toekomst plant en zich daartoe op het verleden bezint. En dat doet hij in een theatrale beweging die niet enkel van de theatervorm gebruik maakt om een in de rangorde van zijn waarden als primair geziene boodschap op de voorgrond te brengen maar die de theatraliteit als een zelfstandige functie accepteert en beklemtoont.

Zijn religieuze bekentenis blijft constant en ongewijzigd; wat veran-

deringen ondergaat, is zijn presentatie van de betekenis daarvan. Hét thema van zijn debuutdramatiek is het katholicisme, niet als vroomheidsbelevens maar als bewustzijnswording. In *Fredegonde* (1920) is dit christendom nog achtergrond, de ruwe lijst waarbinnen spanningsrelaties tot een heidense rivalensfeer acut gemaakt worden. Triomfalisme blijft evident; het gaat nochtans minder om aard en intensiteit van zijn geloof dan om de suprematie die het vertegenwoordigt als persoonlijke gestalte van de zijnsfunctie van de mens. Het engelengevecht is een artificiële dualiteit waarvan de eindoverwinning spanningsloos logisch is, omdat de demonstratie dat vereist, niet omdat het dramatische effect daar beter mee gediend wordt. Dit drama blijft een cliché dat zich enkel onderscheidt door de afwezigheid van de bidprentjeshouding en de bondieuserie, maar intellectueel noch religieus zo